

תגובה להערותיהם של שלמה יצחקי וסולי פלג על המאמר "האם הנתונים על ההכנסה מעבודה אכן משקפים את המציאות בישראל?"

נסיים בן דוד

בתגובה למאמרי, יצחקי ופלג קובעים שהשוואת נתוני ההכנסה שנגזרו מנתוני החשבונאות הלאומית לנתוני ההכנסה שחושבו על פי סקרי הכנסות של הלמ"ס היא לגיטימית לשם בדיקת הקונסיסטנטיות שבעבודת הלמ"ס. כמו כן, הם מציינים שהמחקר שערכתי לא נערך ביסודיות מאחר שנמצא בו פער ניכר בין שתי השיטות, ואותו ניתן להסביר בהבדלי מקורות והגדרות. אינני חולק על כך שנתוני השכר נאספו ממקורות שונים, עובדה שציינתי במאמרי. השתדלתי לבדוק ביסודיות את מקורות הפער ולשם כך יצרתי קשר עם אנשי הלמ"ס בטלפון ובדוא"ל וקיבלתי הסבר לגבי מקורות הנתונים.¹ בהמשך הם קובעים שהבעיה שהועלתה במאמר ידועה, ומצטטים מאמרים שבדקו את הפער שבין נתוני השכר על פי מקורות מנהליים לבין נתוני השכר המתבססים על סקרי הלמ"ס. הכותבים מציינים שבהשוואה שנעשתה בשנות ה-70 בלמ"ס נמצא שהשכר על פי מקורות מנהליים היה גבוה מהשכר על פי סקרי הלמ"ס ב-15%. בהמשך הם מזכירים את מאמרה של ישראלי (1995), שבדקה את הפער עבור נתוני שנת 1992 ומצאה פערים ניכרים בין השכר על פי הנתונים המנהליים לבין נתוני השכר על פי סקרי הלמ"ס, ממצא הקרוב יחסית לזה שנמצא על ידי יצחקי (1978). עוד הם מציינים את מחקרם של רומנוב ופורמן (2006) שבדק את פערי השכר על נתוני שנת 1995 ומצא שהשכר על פי הנתונים המנהליים היה גבוה בכ-16.5% לעומת נתוני השכר על פי סקרי הלמ"ס.

יצחקי ופלג מתמקדים בהסבר הפערים שבין מדידת השכר על פי הנתונים המנהליים בהשוואה לנתוני הסקרים, אולם במאמרי לא התייחסתי כלל לפערים אלה.

במאמרי השוויתי בין נתוני ההכנסה מעבודה, המפורסמים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומתבססים על סקרי הכנסות, לבין נתון דומה שאותו חילצתי מתוך נתוני ההכנסה הלאומית הגולמית, המחושבים באמצעות סקרי תעשייה וסקרים ענפיים ומאוחדים בסופו של דבר למדד מצרפי.

יצחקי ופלג קובעים בתגובתם: "בחלק ג של מאמרו המחבר מתאר כיצד ביצע את חישוביו. אפשר להצביע על בעיות רבות בצורת החישוב, אבל לא נפרט כאן את כולן".

דווקא כאן המקום לפרט את כל הבעיות בשיטת החישוב שהם משיגים עליה, מאחר שעיקר

1 במאמרי נכתב: "הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחשבת את נתוני ההכנסה המקומית הגולמית בשיטת איסוף נפרדת ובלתי תלויה בשיטת איסוף נתוני השכר למועסק. חישובי ההכנסה המקומית הגולמית נעשים באמצעות סקרי תעשייה וסקרים ענפיים, המאוחדים בסופו של דבר למדד מצרפי. החישוב כולל נתונים על התוצר הממשלתי ועל נתוני סחר החוץ והנתונים המדגמיים 'מנופחים' לרמה הכלל משקית. לעומת זאת, ההכנסה למועסק מתבססת על סקרי הכנסה – פה משתמשים בכל נתוני ההכנסה של עובדי המדינה, נלקחים כל נתוני המעסיקים הגדולים במשק, וכן נדגמים מעסיקים בינוניים וקטנים שנתוניהם מנופחים לרמה הכלל משקית".

טענתם הוא נגד שיטת החישוב. למרות זאת הם כותבים בהמשך: "רק נאמר שהחישוב אינו מביא בחשבון את כל המרכיבים שצריכים להוסיף להכנסה המדווחת בסקר הכנסות. הסעיפים 'הכבדים' הם הפרשות המעביד לפנסיה, לקופות גמל ולקרן השתלמות". טיעון זה אינו נכון מאחר שבמאמרי דווקא לקחתי בחשבון את כל המרכיבים הללו והוספתי אותם לנתוני ההכנסה למועסק שדווחה על ידי הלמ"ס.²

הטענה ששווי הפנסיה התקציבית לעובדים במגזר הממשלתי הנכללים באומדני החשבונות הלאומיים לא נלקח בחשבון במאמר (על פי אומדנם – כ-3% מהסכום שחושב במאמר) היא נכונה. כמו כן הם מציינים שלא הובאו בחשבון עובדים שאינם מכוסים בסקרי כח אדם כגון עובדים במערכת הביטחון. ראוי לציין בהקשר זה כי לא ברור לאיזה כיוון נוטה ההכנסה הממוצעת של עובדי מערכת הביטחון, אולם קשה לשער שהכללתם בחישוב תוכל להסביר את הפער הנותר, בשיעור של כ-22%, בין שתי שיטות הדיווח.

יצחקי ופלג מציינים בהמשך לוח המפרט את הפערים, על פי ענף כלכלי, בין השכר לפי נתוני הביטוח הלאומי לבין התמורה לעבודה שכירה בנתוני החשבונות הלאומיים (נתונים שפורסמו רק לאחרונה בהודעה לעיתונות של הלמ"ס). על פי נתונים אלו מוצג פער בשיעור של כ-30% לטובת נתוני החשבונות הלאומיים, ולטענתם הפער נובע מאי הכללת ההוצאות הנלוות בנתוני הביטוח הלאומי. עוד הם מדגישים שנתוני הבטוח הלאומי נמצאו בעבר גבוהים בכ-15% מסך השכר על פי סקר הכנסות.

בדיקה שוטפת של הפערים על פי ענף כלכלי, כפי שהציגו יצחקי ופלג בתגובתם למאמרי, היא בהחלט ראויה. רצוי גם לנסות לזהות באופן מדויק את השפעת הפרשות השכר העקיפות ואת הפער שנותר בין שתי שיטות החישוב לאחר הוספתן. אם הפרסום של מאמרי יניע את הלמ"ס לערוך בדיקה שוטפת מסוג זה אזי מטרתי הושגה.

ראוי לציין שהמקורות שצוטטו על ידי יצחקי ופלג ככאלו שכבר גילו פערים בין הדיווחים השונים אינם עדכניים. המקור העדכני ביותר שצוטט על ידם מתייחס לפערים שנמצאו בנתוני שנת 1995. אני סבור שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה צריכה לבדוק באופן שוטף את עקביות הנתונים המתפרסמים על ידה. העקביות יכולה להיבדק באמצעות הצלבת נתוניהם של משתנים הניתנים למדידה מתוך מקורות שונים. במאמרי הצעתי שיטה להצלבת ערך ההכנסה למועסק, אולם ראוי לבצע הצלבה דומה לגבי משתנים נוספים. אני בטוח שהמידע הקיים בלמ"ס רחב מזה שהיה קיים בידיי, והרכיבים הנכללים בחישוב נהירים יותר לעוסקים באיסוף ועיבוד המידע בלמ"ס, לכן יוכלו לדייק יותר בבדיקת הפערים.

לבסוף, אני ער לבעייתיות ולמורכבות שבאיסוף הנתונים הסטטיסטיים ברמה המצרפית, ואף ציינתי במאמרי שהנתונים המתפרסמים על ידי הלשכות הסטטיסטיות ברחבי העולם חשופים למגוון רחב של טעויות. אני בטוח שבלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נמצאים אנשים בעלי יכולת וידע מן המעלה הראשונה, אולם, יתכן שבדיקת עקביות מהסוג שהצעתי תוסיף לאיכות הנתונים.

2 במאמר שפורסם כתבתי: "שיעור הפרשה הממוצע לביטוח לאומי מסתכם בכ-4.4%, שיעור הפרשה של המעביד לקרן השתלמות הינו 7.5% ושיעור הפרשה לפנסיה, כולל הפרשה לאובדן כושר (או לביטוח מנהלים) מסתכם במקרה הגבוה ב-7.5%. עם זאת, על פי ברקלי וברקוביץ (2007) כ-29% מן האוכלוסייה כולל אינם מבוטחים בפנסיה ואינם מקבלים קרן השתלמות, ויתר האוכלוסייה מקבלת חלק מן ההטבות בלבד. גם אם נניח ש-30% מן האוכלוסייה אינה מקבלת הטבות אלה ואילו יתר האוכלוסייה מקבלת את כל ההטבות (הערכה המוטה ללא ספק כלפי מעלה) נקבל כי הפרשה של המעסיקים מסתכמת ב-14.9%".

מקורות

ברקלי נ' וברקוביץ ר' (2007), "מה שגלוי בתלוש השכר ומה שמעבר לו – מערכת ההטבות הנלוות לשכר בישראל", המוסד לביטוח לאומי, מנהל מחקר ותכנון.

ישראלי נ' (1995), ההבדל בין השכר הממוצע לשכיר לבין השכר הממוצע למשרת שכיר, נייר מחקר מס' 57, המוסד לביטוח לאומי ומכון פאלק, http://www.btl.gov.il/SiteCollectionDocuments/btl/Publications/mechkar_57.pdf

רומנוב ד' ופורמן א' (2006), בדיקת נתוני שכר במפקד 1995 באמצעות קובץ שכר של ביטוח לאומי, נייר עבודה מס' 21, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ירושלים, <http://www.cbs.gov.il/www/publications/pw21.pdf>